

Jak se pokouším učit animovaný film

Reflexe mé umělecko – pedagogické činnosti

**Pavel Koutský
2022**

Úvod

Před několika lety měl u nás na FAMU pro studenty animace přednášku Gene Deitch. Uvedl ji přibližně takto: „Animace je nejkrásnější umění na světě, neboť v sobě nějakým způsobem spojuje všechny ostatní umělecké obory.“

Já s tímto názorem samozřejmě souhlasím. Pro mě je animace mimo to ještě zcela unikátní médium, jímž lze komunikovat způsobem, jinak nemožným. Lze jí sdělit názory, myšlenky či pocity způsobem zcela neopakovatelným.

Specificky kreslená animace má pro mě ještě jeden „bonus“, lze jí vyprávět velice rychle, takže za pět minut je možno odvyprávět téměř tolik, jako v hraném filmu za hodinu. A to mě velmi baví.

Kreslenou animací se zabývám od svých asi třinácti let a okouzlení tímto oborem mě ještě neopustilo. Je to stálá výzva, myslím si, že v animaci je pořád mnoho neprobádaných míst, která čekají na své objevitele.

Učím na FAMU animaci už skoro třicet let.

V tomto textu se nejprve pokusím o reflexi svého celoživotního stýkání se a potýkání se s animovaným filmem, o mé cestě k animaci, o škole a mých nejdůležitějších učitelích a spolupracovnících. Též o tom, co mě nejvíc inspirovalo a samozřejmě zmíním klíčové práce, které mám za sebou a možná i před sebou. Rovněž se zmíním o technologiích, jimiž jsem pracoval a jak pracuji nyní.

To vše v souvislosti s další částí textu, tedy mým působením pedagogickým.

Tady se pokusím popsat, jakým způsobem se snažím předávat zkušenosti v oboru, který je tak těžko uchopitelný a přitom mnohovrstevný. Učím první a druhý ročník, u ostatních ročníků konzultujeme, především jsem-li vedoucí jejich bakalářských nebo magisterských diplomových prací.

Budu psát o tom, jakým způsobem pracuje naše katedra a proč je mi na ní tak dobře.

A o svém konzervativním přístupu k učení animace, o přijímacích zkouškách, o studiu bakalářském a magisterském, o náplni práce v jednotlivých ročnících i o závěrečných pracích. To považuji za „základnu“ pedagogické práce.

„Nadstavba“ je potom zprostředkování mých názorů nejen pouze na animaci studentům, diskuse a výměny názorů s nimi, vzpomínky z oboru, vzpomínky na mé pedagogy, kteří mě nejvíce ovlivnili i veselé historky z natáčení nebo neformální schůzky.

Setkávání se studenty považuji za skvělou zpětnou vazbu, kdy informace, podněty a inspirace proudí oběma směry.

Samostatnou kapitolou jsou festivaly, jichž se naši studenti hojně a často úspěšně zúčastňují. Jak festivaly studentské, tak i „dospělé“.

Na závěr se zmíním o našich úspěšných absolventech a o možnostech pro jejich uplatnění.

Moje cesta k animaci

(Předem se omlouvám, že většinou nebudu uvádět data, je to jednak proto, že si je nepamatuju, jednak proto, že je v tomto textu nepovažuji za důležitá.)

Moje cesta k animaci začala v mých asi třinácti letech.

Rodiče byli členy Českého klubu kinoamatérů a měli kameru super 8, kterou si většinou točili dovolené a podobná témata. Tato kamera ale uměla snímat i po jednotlivých oknech.

Tak jsem to začal zkoušet.

Animace, především kreslená, mě od dětství přitahovala. Nejvíc na mě působily filmy Walta Disneyho. Takže mě čekala ještě velmi dlouhá cesta. (Což neznamená, že bych si dnes Disneyho nevážil.)

Udělal jsem několik pokusů a natočil několik amatérských filmečků. Musím říci, že okamžik, kdy jsem viděl svou kresbu poprvé v pohybu je nezapomenutelný.

Rodiče mě, nutno říci, v tomto mém snažení velmi podporovali. Díky nim jsem měl možnost si na kreslenou animaci poprvé sáhnout.

Nejprve jsem se svými prvními pokusy soutěžil na půdě Českého klubu kinoamatérů.

S filmem, který se jmenoval „Konec neprůstřelného Billa“, jsem se dostal na festival amatérských animovaných filmů Amatrik, kde jsem společně s Igorem Ševčíkem získal hlavní cenu, což ovšem zdaleka nebylo tak důležité jako to, že v porotě seděl pan Jan Poš. Ten se mi od té doby začal věnovat a postupně mi představovat svět nejen animovaného filmu, ale i výtvarného umění, nějak s filmem souvisejícím. Moji oba rodiče byli technici, takže já jsem se k filmu dostal uměním nijak neposkvřněn. Pan Jan Poš byl bývalý dramaturg krátkého filmu, kunsthistorik, sběratel, člověk moudrý a nositel úžasného a chytrého humoru. Dá se říci, že se stal mým kreativním otcem a jemu vděčím za to, že jsem se vydal, a to na celý život, do fascinujícího světa animovaného filmu.

On mi poprvé ukázal knihy kreseb Saula Steinberga, které mě ovlivnily zcela zásadně, především způsobem výtvarného myšlení a specifickým výtvarným humorem. Pan Jan Poš mi postupně otevíral oči ve světě animovaného filmu.

Po ukončení základní školy jsem studoval na gymnáziu se zaměřením na matematiku a fyziku, ale i při tom jsem se animací pořád zabýval, přitahovala mě čím dál více. Přitom jsem stále chodil kreslit figuru a portréty.

VŠUP

Přihlásil jsem se na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou do ateliéru filmové a televizní grafiky a kupodivu jsem byl přijat.

Ateliér tehdy vedl Miloslav Jágr, skvělý ilustrátor. Jeho vidění bylo především výtvarné, animace byla v tomto ateliéru zcela na okraji zájmu. Připravovali se zde spíš výtvarníci animovaného filmu, než animátoři.

Nutno ale říci, že když jsem já projevil zájem o více animace, nebylo mi v tom bráněno, ba naopak.

Miloslav Jágr měl mimo to rozhodující vliv na mé výtvarné vyjadřování, v tom mi škola dala hodně.

Když jsem byl zhruba v polovině studia, nastoupil do našeho ateliéru nový asistent, Jiří Barta.

A nejen, že jsme se stali přáteli, jimiž jsme dodnes, Jiří Barta mě zasáhl svým přístupem k animaci. Ačkoliv já jsem stále chtěl dělat animaci kreslenou, což on nedělal, přesto mě zásadně ovlivnil tím, jak o filmu přemýšlí a jak ho buduje.

2

V té době jsem už v rámci školy začal s krátkými kreslenými filmečky. („Houslový koncert“ a „Trojfórum“)

Škola tehdy spolupracovala s Krátkým filmem Praha, kde bylo možné filmy profesionálně dokončit.

Při tom jsem se setkal s další pro mě velice důležitou osobností a to byl hudební skladatel Petr Skoumal. S ním jsem potom spolupracoval až do roku 2014, kdy bohužel zemřel.

Petr Skoumal je autorem hudby k naprosté většině mých filmů a troufnu si říci, že i s ním jsme byli přátelé a ovlivnil mě nejen svou hudbou, ale i svými názory a svým humorem.

Během studia jsem též poznal tehdejšího dramaturga Krátkého filmu Jiřího Kubíčka. Toho rozhodně též řadím mezi ty, kdo mě a mou práci zásadně ovlivnili. Od té doby s ním konzultuji všechny zásadnější věci, na které se chystám, neb si jeho názorů vážím. Myslím, že nebude mít nic proti tomu, když si ho dovolím označit za svého kamaráda. Ostatně v Malešově jsme sousedé.

Absolvoval jsem v roce 1983 kresleným filmem „Navštivte Prahu“. Červený diplom nemám, neb jsem propadl na vojenské katedře.

Ještě na téma tohoto ateliéru zmíním několik významných absolventů.

Mými staršími spolužáky byli třeba Jiří Barta, František Skála či Petr Sís.

Mladší Michaela Pavlátová nebo Jan Balej.

Krátký film

S Krátkým filmem Praha jsem spolupracoval už během studia na VŠUP. Po absolvování jsem do Krátkého filmu nastoupil do formální funkce asistent animátora, ve skutečnosti jsem zde měl možnost pracovat na svých autorských filmech.

„Katastrofy“

„Dilema“

„Laterna musica“ (se Zuzanou Vorlíčkovou)

„Curriculum vitae“

„Láska na první pohled“

„Tichý svět Jana Nápravníka“

„Od kroku k pokroku“ (s Břetislavem Pojarem)

„Co oko neuvidí“

„Portrét“

Největší úspěch jsem měl s filmem „Curriculum vitae“, za který jsem mimo jiných cen získal i zlatého berlínského medvěda. Později jsem za další filmy získal ještě čtyři medvědy stříbrné. Tehdy byl u nás kreslený film pojímán velmi klasicky. Já jsem se do něj pokoušel vnést trochu více dynamiky, používal jsem subjektivní jízdy kamerou (které filmoví novináři označují jako

„totální animace“, což je termín, který nemám moc rád), velmi mě též zaujaly transformace jako prvek, nesoucí obsah. Také jsem raději kreslil na pauzáky než na fólie, což ostatně dělám dodnes.

3

Hodně jsem tehdy jezdil po festivalech, občas sbíral ceny a připadal jsem si světově. Nutno říci, že jsem se toho nabažil velmi rychle.

Na jaře 1989 jsem jel s Janem Švankmajerem, Evou Švankmajerovou a Michaelou Pavlátovou na festival do Annecy. Čtyři dny v autě (tam a zpátky) v takto skvělé společnosti byly velmi inspirativní. Jeli jsme vozem pana Švankmajera, já jsem řídil, neb on neřídil. Po návratu mi pan Švankmajer nabídl, že pokud bych někdy neměl práci, mohu u něho nastoupit jako šofér. Ostatně už na vysoké škole jsem dělal příležitostného řidiče Miloslavu Jágrovi i Jiřímu Bartovi, později pak panu profesoru Břetislavu Pojarovi. A jsem hrdý na to, že v závěrečných titulcích Fimfára II., kde jsem dělal panu Pojarovi výtvarníka, jsem mimo jiné uveden: Dopravní servis ... Pavel Koutský.

Do 1989

Ještě před rokem 1989 si mě vybral za spolupracovníka pan profesor Břetislav Pojar, jehož považuji asi za svého nejdůležitějšího učitele, ač mě formálně nikdy neučil. Pouze jsem s ním spolupracoval na řadě jeho projektů, většinou jako výtvarník nebo animátor. (A samozřejmě řidič.)

Naše první spolupráce byla tehdy ve studiu Shape, které tehdy patřilo pod Artcentrum a vytvářelo českou expozici pro Expo 1986 ve Vancouveru.

Se studiem Shape jsem spolupracoval i později, dělali jsme například jeden pavilón v zábavním parku ve Francii, jakési konkurenci Disneylandu. Tady jsem dělal kreslený film „Obří“, propojený s expozicí.

Za zmínku též stojí akce spojená s tímto studiem ze začátku devadesátých let, která se konala u příležitosti čtyřstých narozenin Černé věže v Českých Budějovicích. Tehdy jsme večer před zaplněným náměstím promítali na Černou věž a dva domy na náměstí jejich rozhovor a historii. Mělo to dost úspěch vypadalo to docela monumentálně. A to jsme vůbec nevěděli, že děláme videomaping.

Po 1989

Po roce 1989 se vše změnilo, Krátký film začal zvolna mizet. Tím rozhodně nechci říci, že se to změnilo k horšímu. Naopak, byl jsem z pádu komunismu naprosto nadšen a raduji se z něj dodnes.

Chmurné předpovědi, že s kapitalismem animovaný film u nás končí, se nenaplnily, jen systém práce se změnil.

Hned po revoluci, jí inspirován, jsem natočil kreslený film „Posledních sto let Marxismu-Leninismu v Čechách“.

V roce 1990 jsem krátce spolupracoval s Pavlem Fierlingerem v jeho studiu ve Philadelphii. Zmiňuji to proto, že i setkání s ním pro mě bylo velmi důležité a inspirativní.

4

Dále se mi vedlo pracovat na autorských filmech. V krátkém filmu jsem ještě stačil natočit tyto filmy:

„Ať žije myš!“

„Kavárna“

„Media“

„Pygmalion“

Mimo Krátký film pak:

„Čtyři lásky“

„Plastic people“

„Duel“

„Bilancování“

„Dobrá rada“

„Velryby“

„Vysoká kola“

„Rómeo a Júlie 2011“

„Dveře“ (s Michalem Nesvatbou)

„Autoportrét“

U většiny z nich jsem zkoušel kombinovat klasickou kreslenou animace s animací předmětů a pixilací. To, co by se dnes snadno složilo v počítači, jsem dělal tak, že se na skle animovaly reálné předměty a pod sklo se podstrkovaly papíry s jednotlivými fázemi. Vržené stíny byly schválně přiznané. Byla to metoda sice primitivní, ale výsledek v sobě měl jakousi syrovost a autentičnost, kterou by bylo složením v počítači asi nemožné dosáhnout.

V té době jsem též spolupracoval s Českou energetickou agenturou. Ta vytvářela edukativní filmy o možnostech jak šetřit energii. Já jsem do těchto filmů dělal krátké animované odlehčovací vstupy.

Podílel jsem se také spolu s Michaelou Pavlátovou a Aurelem Klimtem na projektu „Obrázky z Česka“ pro světovou výstavu v japonském Aichi.

Rovněž jsem dělal velké množství reklam, znělek, titulků, animovaných vstupů do různých edukativních filmů, animovaných PF, animovaných svatebních oznámení atd., atd., vůbec si to už všechno nepamatuju, bylo toho opravdu hodně.

Zmíním některé větší akce.

V roce 2000 jsem dělal ve studiu Createam desetiminutový kreslený film, který je součástí stálé expozice na téma historie peněz v České národní bance. Jmenuje se „O penězích a lidech“ a je to historie peněz, bankovníctví a České národní banky. Kupodivu tam běží dodnes, tedy lehce přes dvacet let. Teď to vypadá, že se bude aktualizovat. Vždy mě velmi baví zkusit najít cestu, jak řečí kresleného filmu sdělit témata, na první pohled zcela suchá. U příležitosti našeho předsednictví Evropské unie jsem natočil rovněž ve studiu Createam krátký film „Od praotce k unii“. Myslím, že jenom kresleným filmem se dá tisíciletá historie zvládnout za pět minut.

Další z mého pohledu větší práce je také součást stálé expozice, Dačického domu v Kutné Hoře. Desetiminutový film o historii Kutné Hory. Běží v expozici už deset let. Ke Kutné Hoře mám citový vztah, neb částečně bydlím v Malešově, což je od Kutné Hory šest kilometrů. To je vzdálenost, na jakou génius loci Kutné Hory bezpečně působí.

5

Když zmiňuji stálé expozice či muzea, tak jsem ještě dělal grafiku a drobné animace pro Muzeum loutek a cirkusů v Prachaticích a muzeum loutek v Plzni.

Obě s ateliérem GL architekti.

Toto studio dělalo též expozici v rekonstruovaném klášteře v Českém Krumlově. Součástí je i můj kreslený film o dějinách Krumlova, „Misijní cesty, Z Assisi do Krumlova“. Asi to tam stále funguje.

A poslední muzeum bylo nedávno, v roce 2018.

U toho se trochu zastavím, protože je u nás v Malešově.

Při příležitosti stého výročí založení republiky se na Malešov obrátila americká ambasáda, zda bychom mohli

odhalit pamětní desku našeho nejslavnějšího rodáka Karla Jonáše, o němž jsme nikdo neměl ani tušení. (Narozen v Malešově 1840, většinu života strávil v Americe, publicista, autor slovníků, politik. Viceguvernér státu Wisconsin, poradce prezidenta Clevelanda, velvyslanec Spojených států v Rakousko-Uhersku. A ve městě Reitsinu má sochu, kde vypadá jako Stalin.)

Pamětní deska se rozrostla na výstavu a výstava na muzeum, neb byl v Malešově krásný volný prostor. Muzeum je nejen o Karlu Jonášovi, ale i o historii Malešova. Například slavná bitva u Malešova roku 1424 byla poslední bitvou Jana Žižky. Autory expozice je moje žena a já. Tímto bych chtěl i mou ženu zařadit mezi mé nejinspirativnější spolupracovníky. Ona dělala seriózní náplň, já jsem dělal animace, grafiky a exponáty na pomezí reality a fixe. Tak například máme stejně jako Národní muzeum v Praze kostru velryby, u nás však má větší logiku, vzhledem k osobnosti Karla Jonáše.

Další důležitý okruh mých filmových aktivit je spolupráce s panem profesorem Břetislavem Pojarem.

Expo 1986 jsem již zmínil. S panem profesorem jsem potom ještě spolupracoval na několika projektech. Nejdůležitější bylo „Fimfárum II“, kde jsem dělal výtvarníka loutek. To pro mě byla úplně nová zkušenost, vylézt z dvojrozměrného světa do trojrozměrného. Animaci reálných předmětů jsem sice už dělal, ale loutka, to je něco jiného.

Spolupráce s panem profesorem pro mě byla skvělá škola, počínaje tím, jak uvažoval o scénáři až po jeho práci ve střižně. Mimo to svět loutkového filmu má v sobě zase jinou a lépe viditelnou poezii, než svět filmu kresleného. Na to rád vzpomínám.

S panem profesorem jsme se dost spřátelili, chodili jsme na obědy, vozil jsem ho k nám na Vánoce, dělal jsem mu spolu s Michalem Podhradským nutný servis, když už něco nezvládal. A s nadšením poslouchal historiky třeba o práci s Trnkou, často nepublikovatelné.

Přišlo mi to jako předávání pochodně. A o to se já ve škole taky svým způsobem snažím, aniž bych se chtěl k panu profesorovi jakkoliv přirovnávat.

Panu profesorovi jsem ještě dělal výtvarníka na loutkových filmech „O princezně, která se nesmála“ z cyklu „Autopohádky“ a „Psí Historie“.

Z věcí nedávných mohu ještě uvést několik pětiminutových kreslených filmů na téma dějiny farmacie nebo série klipů pro kutnohorskou Philip Morris, sérii klipů pro ČVUT jako součást jejich propagačních dokumentárních filmů, sérii klipů pro Mistrovství světa v plachtění žen na letišti ve Zbraslavicích, znělku pro sérii animovaných medailonů v kutnohorském GASKu, ekologické klipy na téma Rok země, krátký kombinovaný film pro Českou zemědělskou agenturu o rekultivaci krajiny, ale též třeba animované PF, různá animovaná loga, animované svatební oznámení a řadu dalších drobností.

6

Nyní spolupracuji s luhačovickou Vincentkou, udělal jsem pro ně několik malých animací a velké množství obrázků.

V posledních několika letech jsem se v animaci snažil co nejvíce zjednodušovat a pokoušet odkrýt jen to nejdůležitější a to očistit od všech nánosů. Jestli se to vede, nevím.

Udělal jsem takto dva krátké a velmi jednoduché filmy, „Výměna rolí“ a „Druhá strana“.

V současnosti trochu spolupracuji s Univerzitou Pardubice, dělám pro ně drobné animace do jejich výukových videí a různé grafické práce. Ale dělal jsem pro ně třeba i návrh designu univerzitního hrnečku nebo univerzitních ponožek. Herci říkají, že není malých rolí.

Ještě pro ilustraci šíře záběru mých malých animací, nedávno jsem dělal zhruba minutový film o lopatce. Míňno kosti. Můj kamarád pan profesor Jan Bartoníček, přednosta ortopedické kliniky ve vojenské nemocnici ve Střešovicích křtil své životní dílo, knihu o zlomeninách lopatky. A součástí křtu byl můj malý kreslený film o lopatce, na jedno použití. Ovšem práce, která je pro mě v současné době nejmilejší, se jmenuje „Kde domov můj“. Léta jsem se snažil v České televizi i jinde prosadit pokračování kreslených politických komentářů, neb má úchylka na politiku

mě stále neopustila a témat je nekonečně. Marně, nikdo neměl zájem. Tak jsem se rozhodl je dělat jen tak pro sebe. Dříve se říkalo do šuplíku, dnes na You tube.

Zatím mám hotovo dvacet pět zhruba čtyřicetivteřinovek a budou přibývat další. Hudbu a zvuk dělá Zdeněk Zdeněk, s nímž teď spolupracuji i na ostatních projektech. Z jeho hudebních nápadů jsem nadšen.

Z výše uvedeného jasně plyne, že dělám všechno, jako Ferda mravenec.

A určitě jsem na spoustu věcí zapomněl.

ČT

Už na začátku devadesátých let jsem začal spolupracovat s Českou televizí na dětských seriálech. Hned ten první, „Halali“, (sedm dílů), se sice dokončil, ale nikdy nevysílal, neb Česká televize usoudila, že je pro děti nevhodný.

U dalších dvou se to už povedlo. Seriály „Do pohádky“ a „Doktor Animo“, oba po dvaceti šesti dílech, už byly na děti puštěny.

U seriálu „Do pohádky“ jsem se velmi skamarádil, pracovně i osobně s televizním dramaturgem Janem Kutálkem. I jeho počítám mezi ty, kdo mě v mé práci pozitivně ovlivnili. Další prací pro Českou televizi byla série půlminutových politických komentářů s názvem „No comment“ Ty jsem dělal v několika vlnách a vzniklo jich přes sto. Samozřejmě s velmi kreativní hudbou Petra Skoumala.

Vždy mě velmi zajímalo sledovat politiku, moji přátelé to často označují za úchylku, s čímž naprosto souhlasím. Takže mi toto téma bylo velice blízké, rozhodně jsem se do něj nemusel nutit. Byl jsem schopen dodat jednu aktuální půlminutu za týden. Jiří Kubíček to nazval „animovaná publicistika“. Musím říci, že mě to velmi bavilo.

Na politická témata jsem ještě dělal (to ale ne v produkci České televize) krátké kreslené klipy pro volební kampaň tehdy ODA, později další sérii pro paní Zuzanu Roithovou, když kandidovala do Evropského parlamentu.

Podobný formát pak měl film „Koktejl“, série kreslených a kombinovaných parodií na reklamy.

7

Pro Českou televizi jsem rovněž dělal sérii blackoutů na téma placení koncesionářských poplatků, jmenovalo se to „Abeceda zločinů“.

Dalším velkým projektem v České televizi byly „Dějiny udatného českého národa“, seriál třímínutovek o české historii podle knihy Lucie Seifertové. Od lovců mamutů po Sametovou revoluci, celkem sto jedenáct dílů. Výtvarnicí byla Lucie, já jsem vymýšlel, psal scénáře a režíroval. Tento seriál měl úspěch i jako edukativní, děti se podle něj prý občas ve škole učí. Zde musím zmínit dalšího svého skvělého spolupracovníka s úžasným humorem, Jiřího Lábuse, bez jehož hlasového pokrytí všech postav včetně zvířat by to nebylo ono.

Poslední větší práce, kterou jsem dělal v České televizi, se jmenoval „Bankovkovi“.

Byla to série sitcomů pro děti na téma finanční vzdělávání. Na závěr každého dílu bylo asi čtyřicetivteřinové kreslené shrnutí daného tématu, které jsem dělal já. Dílů bylo, jestli se nepletu, dohromady třicet osm. Moc příjemná práce.

V současné době mám s Českou televizí námluvy ve věci seriálu pro malé, děti, ale je to zatím v plenkách. Jako ty děti.

Husiti

Stalo se mi i to, že jsem natočil celovečerní kreslený film. Byla to zajímavá zkušenost, s výsledkem moc spokojen nejsem a asi bych to opakovat neměl. Ujistil jsem se, že mi lépe sedí útvary co možná nejkratší.

Film se jmenoval „Husiti“ a měl premiéru v roce 2013.

Scénář jsem napsal podle námětu Martina Čápa a Martina Jaroše.

Je to alternativní historie Jana Husa a husitských válek. Snažil jsem se, aby to bylo zábavné i aktuální a aby to nebylo jen překreslené reálné vyprávění.

Je to příběh zchudlého šlechtice Mlhoše a chalupníka Záboje, které doba Jana Husa dá dohromady. A oni pak zcela nechtěně ovlivňují historii.

Mimo to zde vystupují i reálné historické postavy jako Jan Hus, Jan Žižka, král Václav IV., jeho žena královna Žofie, císař Zikund a také Čeněk z Vartnberka.

Scénář jsem mimo jiné konzultoval s panem profesorem Pojarem, myslím, že mi velmi pomohl. Premiéry se pan profesor bohužel nedožil.

Takovouto velkou práci jsem samozřejmě dělal s týmem, který byl sice podstatně menší, než bývá u animovaných celovečerních filmů zvykem, ale na mě, který jsem zvyklý pracovat většinou sám, přece jen velký až až. Pochopil jsem, že mi nejen moc nejde řídit tým, ale ani mě to nějak zvlášť nebaví.

Přesto film nakonec vznikl.

Zmíním své hlavní skvělé spolupracovníky.

Film se točil ve studiu Anifilm Tomáše Rycheckého.

Já jsem byl autorem scénáře, výtvarníkem, režisérem a taky jsem si trochu naanimoval. Layout a hlavní animátor byl František Krejčí.

Další (skvělí) animátoři byli Kateřina Pávová, Michal Švec, Markéta Kubátová, Verica Kordič, Martin Pospíšil a občas i další.

Hudbu složil Mirek Kořínek, nahrával jednak ve studiu České televize, jednak ve studiu Zdeňka Zdeňka.

Zvuk Jan Kacián.

8

Hlasy namluvili Jiří Lábus, Oldřich Kaiser, Václav Postránecký, Jan Přeučil, Viktor Preis, Marta Issová, Bára Hrzánová a mnozí slavní další.

Texty písní Marta Dvorská.

Střih Jiřina Pěčová.

Produkce Dagmar Juráková.

Celá akce trvala asi pět let a bylo to pro mě celou dobu jedno velké překvapení. Nakonec jsem rád, že jsem to zažil a přežil, ale opakovat to už asi opravdu nebudu.

Film se sice povedlo dokončit, ale rány jsem si lízal ještě dlouho.

Nerealizované projekty

Mám ve svém ateliéru skříň, plnou námětů, scénářů a výtvarných návrhů, které nikdy nedošly do fáze realizace. Skříň se mi plní dvěma způsoby. Jednak tak, že se snažím prosadit nějaký svůj nápad a to se nepovede. Tady se jedná především o řadu více či méně rozpracovaných námětů na seriály pro Českou televizi. Zde jsem, nutno říci, příliš nezabodoval. Aktuálně se mým posledním námětem na dětský seriál zabývá dramaturgie České televize, tak jsem zvědav, jestli půjde též do skříně. Zkrátka riziko podnikání. Druhá varianta je, že si nějaký zákazník zadá práci, já ji udělám (zpravidla scénář) a potom si to rozmyslí. To sice zamrzí, ale už jsem si zvykl. Problém většinou je, že to zpočátku moc spěchá, takže pracuji bez smlouvy, protože jinak by se to nestihlo.

Také moc potěší druhá místa v různých soutěžích.

A skříň se vesele plní. Možná si budu muset časem pořídit ještě jednu.

Pozor, toto nebyla stížnost, jen popis stavu. Dobrovolně jsem si vybral krásný svět animovaného filmu, proto musím přijímat i tyto jeho aspekty.

Ostatně, povedlo se mi celý život se animovaným filmem celkem dobře uživit, což občas považuji téměř za zázrak.

Ovlivňování

Už jsem psal o lidech, se kterými jsem se setkal a považuji je za své učitele v širším slova smyslu. Teď bych se chtěl zmínit o tom, co mě a moji práci ovlivnilo z ještě daleko širšího pohledu. Spojovacím prvkem bude humor, který ale může mít mnoho různých forem, někdy více prvoplánových, někdy více skrytých.

Začnu filmy.

Od dětství jsem byl nadšen z filmů Karla Zemana. Dodnes si pamatuji, jak jsem jako dítě poprvé viděl „Vynález zkázy“ a byl jsem zasažen na celý život. Karel Zeman mi otevřel ten

svět neuvěřitelné imaginace, který je se mnou stále přítomen. Dokonce jsem měl možnost se před lety na festivalu v Zagrebu s mistrem, tehdy už velmi starým, osobně setkat, což pro mě bylo velkou ctí.

O Janu Švankmajerovi jsem se již zmiňoval. Jeho způsob filmového (animovaného) myšlení mě též hluboce zasáhl. Teď mám na mysli především jeho krátké filmy jako třeba „Rakvičkárna“, „Byt“, „Možnosti dialogů“, „Jídlo“. Přiznávám, že při své práci s animací reálných předmětů a pixilací jsem jím byl velmi ovlivněn.

9

Dalším a také již zmíněným je Jiří Barta. Zatímco Jan Švankmajer je čistý surrealista, Jiří Barta v sobě spojuje nekonečnou filmovou imaginaci se zcela racionálním myšlením.

Když jsem studoval na VŠUP a Jiří byl naším asistentem, právě točil film „Zapomenutý svět rukavic“. Vzpomínám si, jak jsem za ním chodil do studia Krátkého filmu v Bartolomějské a na to nadšení z jeho práce.

Pan profesor Pojar mě samozřejmě ovlivnil možností s ním spolupracovat. Ale co se zásahu jeho filmy týče, myslím, že jeho „Pojďte pane, budeme si hrát“ je naprosto nadčasový a dosud nepřekonaný dětský seriál. Pouštím ho občas vnukům, ti sdílejí mé nadšení. Opět, je to geniální využití možností animace.

A Michaela Pavlátová, kterou bych zmínil, i kdyby nebyla mojí šéfovou. („Řeči, řeči, řeči“, „Repete“, „Karneval zvířat“, „Tramvajačka“) U Michaely jsem mimo jiné nadšen z toho, s jakou veselou noblesou prezentuje své erotické inspirace. To je velmi těžké, neb stačí málo a věc může sklouznout na druhou, špatnou stranu. Ovšem Michaela má v tomto úžasný cit. Zasáhlo mě i myšlení Jiřího Brdečky nebo tvorba Václava Vorlíčka.

Ze zahraničních animátorů si nesmírně vážím estonského autora Priita Pärna nebo Američana Billa Plimptona.

Když svou inspiraci rozšířím i na české hrané filmy, tak jen několik klíčových titulů. Opět s akcentem na humor.

„Limonádový Joe“ Oldřicha Lipského,

„Fantom Morrisvillu“ Bořivoje Zemana,

Filmy Zdeňka Podskalského,

samozřejmě celá nová česká vlna s Milošem Formanem v čele.

A z novějších třeba „Je třeba zabít Sekala“ Vladimíra Michálka, nebo Havelkovi „Vlastníci“.

Svět asi nebudu zmiňovat, to by bylo nekonečné.

Další nejbližší inspirací je výtvarné umění.

Zde opět jen ti nejbližší.

František Skála, Jiří Šalamoun, Jaroslav Róna. O Saulu Steinbergovi jsem už psal.

Ale taky třeba Vladimír Jiránek nebo Jiří Slíva.

Z literatury bych považoval za velice pro mě inspirující třeba dílo Josefa Škvoreckého, Karla Čapka, Karla Michala. Mimo to rád čtu detektivky, ostatně již zmíněný Josef Škvorecký je jedním z jejich geniálních autorů. Opět nebudu zmiňovat plejádu světových spisovatelů, snad by se ještě slušelo zmínit France Kafku, neb i v jeho díle je obsažen specifický druh humoru.

A z básníků s úžasným humorem Karel Plíhal a samozřejmě Jiří Suchý.

Divadla, která mě formovala, to je především Ypsilonka. Tam jsem trávil svá studentská léta, miloval jejich humor a našel si tam i řadu budoucích spolupracovníků a přátel.

A Semafor a Činoherní klub a Dejvické divadlo.

Co se týče hudby, zase budu jmenovat tu, která mě zasahuje humorem.
Petr Skoumal, Karel Plíhal, Jiří Suchý, Jiří Dědeček, Miroslav Kořínek, Zdeněk Zdeněk...
A samozřejmě mnoho a mnoho dalších, tento výčet sloužil jenom jako malá ukázka, co mě zasahuje.
A na mnohé jsem si zrovna nevzpomněl.
Mimo to mě v mé práci velice inspiruje politika. Zní to asi divně, ale je to tak. Animované politické komentáře mě vždy bavily a stále baví. Úchylka.
A k těm ještě méně filmovým inspiracím.

10

Rád jezdím na kole, u nás kolem Malešova směrem na Sázavu existují nádherné možnosti výletů, po polních a lesních cestách, po turistických značkách.
Miluji celodenní výlety, kdy jedu sám hezkou krajinou, čistím si hlavu a přitom si přemýšlím o své práci.
Skvělým způsobem čištění hlavy je taky létání. Už skoro třicet let docházím občas (nutno říci, že v posledních letech čím dál řídčeji) na aeroklubové letišti ve Zbraslavicích, od našeho Malešova vzdálených patnáct kilometrů. Tam si půjčím malé jednomotorové letadlo a chvíli pozoruji svět z výšky. Taky jsem rád lyžoval, teď se bojím, že to dopadne jako loni.
Inspirací je mi také náš Malešov, kde se sešla společnost mě neobyčejně milá.
Samozřejmě nemohu zapomenout na rodinu, tedy hlavně manželku, před jejíž tolerancí se skláním. Zajímavé je, že jsme schopni se pohádat o naprosté banality, ale pak jsme schopni spolu a ve shodě vybudovat v Malešově muzeum.
A k tomu dva malí vnuci, sedmiletý a pětiletý. Na nich je možno ověřovat různé nápady a brát na vědomí jejich komentáře. Těž velmi inspirativní.
A život v Malešově je taky život mezi zvířaty. Ostatně vztah lidí ke zvířatům je jedno z mých velmi důležitých témat. Například filmy „Velryby“ a „Dobrá rada“.
Ještě ke sportům, rád se dívám na atletiku, protože je to dokonale vypreparovaný pohyb. A totéž doporučuji studentům.
A vůbec mě nezajímá fotbal.

Festivally

Dříve jsem se také dost pohyboval po českých i světových filmových festivalech a občas i sbíral ceny. Měl jsem možnost, často ještě před rokem 1989 projet svět, dostal jsem se do Ameriky, do Číny, do Japonska a samozřejmě po Evropě.

Zde neskromně uvádím některé úspěchy:

„Navštivte Prahu“ cena za nejlepší studentský film v Tours ve Francii

„Dilema“ 2. cenana Mezinárodním festivalu animovaných filmů ve Varně v Bulharsku

„Curriculum vitae“ Zlatý medvěd v Berlíně

Mezinárodní filmový festival Huesca Španělsko 1. cena a cena kritiků

Animafilm Espinho Portugalsko cena za nejlepší animaci

Mezinárodní filmový festival v Tampere ve Finsku Stříbrná plaketa

Film festival Chicago, USA 2. cena

„Od kroku k pokroku“ Mezinárodní festival dětských filmů Chicago. USA 1. cena

„Láska na první pohled“ Berlinale Stříbrný medvěd

Mezinárodní filmový festival Huesca, Španělsko Zlatý tanečník, 1. cena za nejlepší film

„Portrét“ Cena poroty Bombay, Indie
„Ať žije myš!“ Cena Jiřího Trnky a cena dětské poroty na Festivalu filmů pro děti a mládež ve
Zlíně
Stříbrný medvěd Berlinale, Německo
„Kavárna“ Kristián, cena českých filmových kritiků

11

„Média“ cena FIPRESCI Annecy, Francie
Berlinale, Stříbrný medvěd
Animation film festival Barcelona, Španělsko Cena poroty
Stříbrný slon za nejlepší film Hydebard, Indie
Golgen trophy Lisabon, Portugalsko“

„Čechy krásné, Čechy mé“ Kristián, cena českých filmových kritiků
„Dějiny udatného českého národa“ Trilobit
Výroční televizní cena Elza

„Fimfárum II.“ Český lev

Mimo to jsem na několika českých i mezinárodních festivalech byl v porotě či výběrové komisi.

Rovněž jsem dělal znělky a grafiku pro několik úvodních ročníků Mezinárodního festivalu animovaných filmů „Anifest“ v Třeboni

Technologie

Teď se zmíním o technologiích, jakými jsem kdy pracoval.

Ty se za můj animovaný život ohromně proměnily.

Jako dítě jsem točil na formát super 8 mm, později na formát 16 mm, s magnetickým zvukem, který jsem si sám vyráběl. Šlo o filmy kreslené na papíry nebo na fólie.

Ovšem získat tehdy čisté fólie bylo nemožné. Používal jsem staré rentgenové snímky, které se získat nějak daly. Ty jsem musel nejdřív mírně povařit, potom se z nich dala špachtlí stáhnout černá barva, takže byly téměř čisté. I zde mi rodiče a dokonce i prarodiče velmi pomáhali. Na ně, na fólie, nikoliv rodiče, se dalo kreslit tuší nebo fixem, vybarvovalo se z druhé strany. Používal jsem temperové barvy, míchané s latexovým pojidlem.

Někdy jsem používal i ploškovou technologii.

Animaci jako takovou mě nikdo neučil, na její zákonitosti jsem přicházel sám metodou pokusu a omylu.

Později, už na VŠUP jsem zpravidla kreslil na papíry, později jsem kombinoval fólie a papíry. Zde jsem měl už možnost pracovat pod profesionální trikovou kamerou 35 mm. A také využít profesionální střížny v Krátkém filmu a profesionálního zvukového i nahrávacího studia.

Tedy posun naprosto zásadní.

Později, už v Krátkém filmu, jsem si oblíbil kresbu měkkou tužkou na pauzák. Ze zadní strany jsem pauzák koloroval suchými křídami „Rembrandt“ nebo akvarelovými pastely „Carrandache Neocolor“. Tím, jak pauzák propouští světlo jen částečně, vznikala měkká a pro

mě velmi příjemná barevnost. Kresbu tužkou na přední straně bylo nutno zafixovat, takže jsem dýchal fixativ od rána do večera, kupodivu se mi to na zdraví neprojevovalo. A na přední straně jsem ještě doplnil barevné akcenty pastelkami „Carrandache Supracolor“. Ty jsem si oblíbil pro jejich měkkost a velmi širokou barevnou škálu. Pod pauzák samozřejmě nebylo možno použít plnohodnotné pozadí, to by bylo příliš utlumené. Ale různé světlejší barevné akcenty, třeba horizonty, bylo možné použít. Pokud jsem nutně potřeboval pozadí, volil jsem větší celky s malými, často jen v siluetách kreslenými figurami na fóliích. Snímalo se opět na trikovou kameru 35 mm.

12

Ještě zmíním jednu zajímavou a z dnešního pohledu mimořádně obtížnou a primitivní technologii. Tu jsme použili se Zuzanou Vorlíčkovou při práci na filmu „Laterna musica“, kde byla výtvarnicí a autorkou námětu.

Zde bylo třeba animovat velmi tmavé, tužkou stínované kresby, které byly na rovněž tmavém pozadí. Pauzáky nepřipadaly v úvahu, na hladkých fóliích zase nebylo možné dosáhnout efektu tužkové stínované kresby. Na řešení nás, jestli si to dobře pamatuji, přivedl pan profesor Pojar. Když se fólie zdrsní jemným smirkovým papírem, dá se na ně dobře kreslit tužkou. A když se potom celá kresba nastříká bezbarvým lesklým lakem na nábytek, zdrsnění se jím zaleje a celá fáze je krásně průhledná. Technologie z dnešního pohledu naprosto neuvěřitelná.

Tyto „staré“ technologie byly proti té současné počítačové samozřejmě velmi neohrabané, ale měly i své výhody. Jednak to, že se do hotového záběru už nedalo zasahovat, pokud se celý nepřetočil. Takže rozhodnutí, že už je hotovo, se nedalo stále odsouvat a tlačit před sebou s tím, že se do toho dá vždy ještě vstoupit.

A další výhodou klasické technologie bylo to, že všechny stroje a přístroje měly své tvary, byly hezké a voňavé a dalo se na vše sáhnout.

Začátkem devadesátých let přišla do technologie animovaného filmu revoluce. Počítače.

Nutno ale říci, že animace jako pookénkové vytvoření pohybu a jako herectví se vůbec nezměnila. Změnil se a to naprosto radikálně způsob záznamu a celá postprodukce.

Má to samozřejmě mnoho technických výhod a rovněž se animace otevřela pro velké množství lidí, kteří by se k ní jinak neměli šanci dostat.

Mě tyto nové technologie zasáhly též, ale jen v postprodukci.

Asi jsem jeden z mála animátorů, který ještě stále kreslí na pauzáky, zatímco většina používá animační tablety. Plánuji, že na tuto technologii také časem přejdu, ale zatím se mi nechce.

Mimo to mám doma ještě velké zásoby pauzáků.

V současnosti pracuji tak, že celou animaci nakreslím fixem na pauzáky, ty se potom skenují a dál už se pokračuje v počítači. Na kreslicím tabletu dodělám stíny, v počítači se též vybarvuje, je-li třeba a skládá podle rozpisu. To ale už dělají moji mladí spolupracovníci.

Ještě krátce k dalším technologiím, jimiž jsem v minulosti pracoval.

Už jsem zmínil kombinaci kresby s reálnými předměty a pixilací. To mě bavilo velmi a myslím, že právě při klasické technologii to přinášelo i formálně velmi zajímavé výsledky.

Animoval jsem tímto způsobem kameny, jídlo všeho druhu, novinový papír, hračky, léky, ale třeba i krásné nahé ženy.

Zkoušel jsem i loutkovou techniku, tam však jen jako výtvarník (filmy s panem profesorem Pojarem) nebo svůj téměř autorský film „Co oko neuvidí“, ten animoval jeden ze starých mistrů, Boris Masník.

Když jsem navrhoval loutky panu profesorovi do Fimfára, byla to pro mě obrovská zkušenost.

Pamatuji si, jak jsem mu přinesl první návrhy, tak mi řekl: „Vždyť si ten panák ani nedosáhne na hlavu.“ Tak jsem během spolupráce s ním začal snad trochu chápat i zákony loutkového filmu. Taky mě donutil, abych všechny loutky vymodeloval z hlíny. A já jsem zjistil, že mě to ohromně baví.

Občas jsem zkoušel i nějaké menší ploškové animace, ale většinou se jednalo o věci trojrozměrné, i když animované jako ploška.

Ještě se zmíním o ilustracích a užité grafice obecně. V době před počítači jsem musel vše kreslit z jedné vody načisto, což přinášelo řadu problémů, nepřesností a kompromisů.

13

Nyní postupuji tak, že si nakreslím základní obrázky, naskenuji a složím a vybarvím ve Photoshopu. Je to daleko pohodlnější a efektivnější, dá se donekonečna retušovat, posunovat, zvětšovat, zmenšovat, otáčet, spojovat vrstvy atd., atd. Za tuto technologii jsem opravdu vděčný.

Další práce nefilmové

Ačkoliv těžištěm mé práce vždy byl animovaný film, průběžně jsem se zabýval i nepohyblivou grafikou.

Ilustroval jsem řadu knížek:

Svatopluk Čech „Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do patnáctého století“

Martin Čáp a Martin Jaroš „Záboj a Mlhoš ve službách Jana Husa“

Miloš Čermák „Kdyby sólokapři měli křídla“

Martin Čáp „Můj psí život“

Martin Krafl „Jednou za časníky“

Václav Petříček „Hornáci a Dolňáci“

„Cesta do hlubin úřednickovy duše“

Michaela Knéblová „Bankovkovi“

Renata Škaloudová „Ohrožený břichomluvec“

„Říkačky o autech a strojích“

„Říkačky o dobrotách“

„Říkačky o botách a oblečení“

„Jazykolamné bajky pro dospělé“

„Rozumí koza petrželi?“

„Pondělí nebo pátek, vždy má někdo svátek“

„Šotek a atlas zvířat“ (já)

Tady ještě drobná poznámka, paní doktorka Renata Škaloudová, s níž jsem dělal knížek nejvíce, je logopedka, která začala nejprve psát logopedické básničky pro děti, pak se ale rozjela do větších literárních opusů. Je paradox, že já, který neumím mluvit, ilustruji knížky o logopedii.

Přesto se ilustrací pořád trochu bojím, mám totiž pocit, že když se obraz zastaví, je na něj moc vidět.

Spolupracoval jsem též s Českou bankovní asociací, pro ně jsem kreslil obrázky do jejich propagačních materiálů na téma finanční vzdělávání mládeže. Totéž téma jako „Bankovkovi“. Šlo o řádově stovky obrázků během několika let.

Pracoval jsem též s Městskými divadly pražskými, dělal jsem pro ně řadu kreseb a plakátů.

V poslední době jsem dělal kresby do dokumentu Olgy Struskové „Terezínští hrobaři“. Zde původní záměr byl použít animace, ale rozpočet udělal z animací statické kresby. Zde jsem si vyzkoušel úplně jiný, tentokrát vážný žánr.

Mimo to jsem nadělal množství různých grafických drobností, plakátů, pozvánek, nebo třeba odlehčující obrázky do přednášky neurochirurga pana profesora Vladimíra Beneše nejstaršího. Pravidelně jsem též dělal kresby do ortopedických ročenek a do přednášek pana profesora Jana Bartoníčka. A když jsme u lékařské tematiky, ilustroval jsem i publikaci, která byla výstupem z mezinárodní hematologické konference.

14

Dělal jsem loga, návrhy na trička, Ex libris, rébusy, ale třeba jsem taky v Malešově pomaloval lezeckou stěnu, což bylo bezpečně mé největší dílo. Myšleno samozřejmě na plochu.

FAMU

To, co jsem uvedl výše, je východisko, z něhož vycházejí mé aktivity pedagogické. Učení a vlastní tvorbu nelze oddělit.

V další části textu zkusím popsat, jak se pokouším své zkušenosti včetně pochybností posunout o generaci či dvě dál na naše studenty, stejně jako kdysi posunovali moji učitelé své zkušenosti a pochybnosti na mě.

Naše katedra

Mám za to, že naše katedra se poněkud vymyká z běžné struktury uměleckých škol, kde je každý obor, katedra či ateliér veden jednou silnou osobností, která má k dispozici asistenty. (Zjednodušeně řečeno.) Tedy struktura vertikální.

U nás je struktura horizontální, učí tu řada lidí, kteří v oboru něčeho dosáhli. Studenti se tak dozvídají ke své práci řadu různých názorů, někdy i odlišných, takže si musejí tyto názory sami třídit a vybírat si, mohou si vzít z každého něco a stavět si vlastní názor.

Já se snažím studenty k ničemu nenutit, spíše doporučovat a říkat, jak bych já přistupoval k jejich zadání. Zbytek už je na nich.

Mimo to musím říci, že je mi na naší katedře a s mými kolegy i s našimi studenty dobře. Ještě musím upozornit na občasné drobné zmatky se slovem „animace“. Lze jím totiž rozumět jen pohyb, tedy součást filmu, ale též se používá jako označení komplexního filmového díla.

Na naší katedře se studenti učí nejdřív animaci jako pohyb, tedy herectví, kombinované s fyzikou, během studia se pak animace posunuje ke svému širšímu obsahu.

Přijímací zkoušky do bakalářského studia

Vše začíná často ještě před přijímacími zkouškami.

Mnozí uchazeči chodí na konzultace ještě před nimi. Je to myslím velmi dobré nejen pro ně, ale i pro nás, neboť je tím daleko lépe poznáme, zatímco oni rovněž daleko lépe nahlédnou, do čeho jdou. Stejně tak dobře fungují dny otevřených dveří.

Zpravidla se hlásí kolem padesáti uchazečů. O výsledcích rozhoduje komise nás pedagogů, každý má stejně silný hlas.

Samotné zkoušky sestávají ze tří kol.

První kolo, to je hodnocení domácích prací.

Uchazeči mají za úkol dodat výtvarné práce, námět na animovaný film, rozbor animovaného filmu a nějakou vlastní animaci.

Výtvarné práce zpravidla hodnotím já společně se Zuzanou Marešovou (dříve Vorlíčkovou), literární práce ostatní pedagogové a animace hodnotíme všichni společně.

15

Na základě těchto prací vybereme zhruba polovinu uchazečů, kteří nám připadají perspektivní nebo zajímaví a ty pozveme do druhého kola. Tam už jsou uchazeči osobně přítomní.

Ve druhém kole dělají uchazeči nejprve vědomostní test, zaměřený na celkový kulturní a historický přehled, samozřejmě s důrazem na film a animaci.

Poté kreslí figuru, bývá to oblečený model ve třech různých pozicích. Nakonec přichází nejdůležitější úkol, tedy storyboard, někdy ho označujeme jako komiks. Tady mají uchazeči za úkol sérií obrázku ve filmových formátech 16:9 vytvořit příběh na dané téma. Například „Člověk a zvíře“, „In flagranti“, „Kdo jinému jámu kopá“... Tady hodnotíme jak výtvarnou stránku, tak schopnost srozumitelně vyprávět a celkovou kreativitu. Je to úkol, nejvíce spojený s animovaným filmem, ukazuje animované myšlení.

Z druhého kola opět vybíráme zhruba polovinu uchazečů, ty pozveme do kola třetího, což je jen osobní pohovor.

Zpravidla přijímáme pět lidí do prvního ročníku bakalářského studia.

Snažíme se přijímat uchazeče, které považujeme v oboru za perspektivní, se kterými si budeme mít co říci a se kterými nám bude snad těch několik let dobře.

Konzervativní přístup

Žijeme v době uměleckých instalací a konceptuálního umění. Čím dál víc převažuje názor, že výtvarník nemusí umět kreslit. Já a moji kolegové též si (zcela zastarale) myslíme opak. Jsem názoru, že sebemodernější umělecké dílo by mělo stát na podstavci řemesla. Samozřejmě tady je otázka, co je umění a nebo možná jestli si vůbec má smysl tuto otázku klást.

Ale já jsem názoru, že ve škole bychom se měli držet hodnot a výkladů více konzervativních.

V našem oboru to znamená, že animátor by měl umět animovat. S tímto zvládnutým nástrojem je pak možno se pustit na pole jakkoliv divoké fantazie.

Zatím se zdá, že naši studenti s tímto názorem souhlasí.

První ročník

První i druhý ročník učíme vždy ve dvou.

Dříve jsem učival s paní Libuší Čihařovou, slavnou animátorkou a režisérkou, jejíž profesionální kariéra byla spojena s Krátkým filmem Praha, dámou o generaci starší, než já. Mám za to, že pohled dvou generací na studentskou práci je velmi přínosný.

Nyní se role prohodily. Animaci teď se mnou učí pan Ondřej Javora, absolvent významných světových škol animace. A je o generaci mladší.

Takže teď se na první ročník opět vrháme ve dvou, ale v opačném gardu.

Ačkoliv se do prvního ročníku bakalářského studia často dostávají uchazeči, kteří již s animací mají zkušenosti, začínáme úplně od začátku. Zatím se to vyplácí.

Na úvod si povídáme o tom, že samotná animace (ne celý animovaný film, jen animace) má nejbližší k herectví. Proto je asi FAMU přes ulici proti Národnímu divadlu. Animátor by měl stejně jako herec pořád pozorovat lidi, jejich pohyby, gesta, rytmus a to vše si ukládat. Je to ovšem herectví, kombinované s fyzikou. Animátor sice nemusí ve své práci vždy dodržovat fyzikální zákony, ale měl by vždy vědět, co a proč porušuje.

16

Říkám studentům o tom, jak se animovalo klasicky na film a o tom, že počítače v současnosti práci velmi ulehčí, ale samy nic nevymyslí.

Samozřejmě též probíráme základní technické věci jako vteřinu rozdělenou na 24 nebo 25 filmových oken, formáty atd.

Úvodní práce si zkusíme kreslit na papír, „postaru“. Ostatně mladí námořníci na námořních školách se učí plout na plachetnicích, ačkoliv to ve své profesi nikdy nebudou potřebovat, ale lépe ji pochopí. Stejně tak piloti dopravních letadel často začínají na větroních a rozhodně jim to neuškodí.

Povídáme si o tom, že v animaci pracujeme s prostorem a časem, rytmem, obsahem i formou.

Zpravidla to vše řešíme na konkrétních příkladech při konkrétních úkolech.

Toto jsou úkoly v prvním ročníku, i když se jich nedržíme zcela striktně a někdy je variujeme.

Jako první úkol děláme pád lehkého a těžkého předmětu.

Následuje skákající míček, zde se skvěle demonstrují škály, po nichž se předmět pohybuje.

Zatloukání těžkou palicí.

Skok parašutisty.

A pak už začínáme s chůzí. To je asi nejdůležitější pohyb, který by měli studenti během prvního ročníku zvládnout. Chodíme jak přes formát, tak v panoramě, probíráme princip, logiku a rytmus tohoto dost obtížného pohybu.

Když zvládneme základy, zkusíme tzv. charakterovou chůzi, tedy chůzi s nějakou emocí, chůzi hereckou.

Například chůze člověka pyšného, bojácného, šťastného. Zde je mnoho možností, vždy se snažíme najít a nadsadit základní pohybovou esenci toho kterého charakteru.

Dál chůzi v prostoru.

S chůzí úzce souvisí běh, tomu též dáváme dost prostoru.

Na závěr studenti vytvoří krátkou etudu, v níž by měli prezentovat, co se za první ročník naučili, především chůze a běhy. V zadání není, že by mělo jít o sevřený dramatický útvar, ale studenti se o něj zpravidla pokoušejí, často s velmi dobrými výsledky. Vznikají tak už v prvním ročníku i velmi zdařilé blackouty.

Druhý ročník

Ve druhém ročníku bakalářského studia navazujeme na to, co jsme se naučili v ročníku prvním. Zde už požadujeme, aby studenti k animaci jakožto pohybu, začali přidávat i trochu dramatického myšlení, pomalu se posunujeme od pohybové studie k filmu. Pravda je, že se o to studenti většinou snaží už v ročníku prvním. A jak jsem psal výše, mnohdy s úspěchem.

Naše komunikace se studenty je modelově stejná, jako v prvním ročníku, studenti dostanou konkrétní zadání, k němu teoretický výklad. Po týdnu za přítomnosti všech studentů v ročníku probíráme a pitváme výsledky práce jednotlivě u každého studenta. Snažíme se, aby se do debaty všichni aktivně zapojovali, čímž se učí nejen na korektury své práce, ale i práce svých kolegů.

Příklady zadání:

Interakce dvou postav

Lipsynch

17

Chůze a běh čtyřnožců

Člověk a zvíře

Živly

Sporty

Tanec

Jednou jsem potě, co se studenti více než obvykle vymlouvali, proč nemají práci hotovou, zadal jako další téma animovanou výmluvu. A vznikly opravdu pěkné a vtipné kousky.

Některá témata opakujeme jiná měníme.

Na závěr ročníku je opět klauzurní práce, což je etuda, opět jako v prvním ročníku vycházející z toho, co jsme se během roku naučili. Oproti té loňské by měla být i podle zadání více uzavřeným dramatickým útvarem. A na rozdíl od práce v prvním ročníku je tentokrát povinně se zvukem.

Studenti přitom spolupracují s kolegy z katedry zvuku. Jsem přesvědčen, že tato spolupráce je přínosná pro obě strany, naši studenti si vyzkoušejí vztah režiséra se zvukařem, studenti zvuku poznají zcela specifický svět stylizace zvuku pro animaci.

Třetí ročník

Třetí ročník je završením bakalářského studia. Během něj se studenti věnují přípravě a realizaci svého diplomního bakalářského filmu.

Každý student si po dohodě vybere vedoucího své diplomové práce a oponenta. Stejně je tomu i u práce písemné.

Já zpravidla vedu práce, které budou realizovány jako filmy kreslené.

V tomto ročníku se již nesetkáváme pravidelně, ale průběžně konzultujeme od námětu přes scénář až po realizaci. Pravda je, že někdo konzultuje více, někdo méně.

Považuji za zásadní práci nad scénářem. Studenti někdy tuto etapu podceňují, nejradyji by ji přeskočili a hlavně chtějí rychle animovat. Já se snažím se s nimi nad scénářem raději poněkud pozdržet a pokusit se ho vybrousit tak, aby se mohl stát základem dobrého filmu. Zpravidla se snažíme přesně si formulovat, o čem ten film vlastně bude. Když se to takhle napíše, zní to banálně, ale opravdu v tom mnohdy bývá problém. Je to i moje dlouholetá zkušenost. Teprve když si člověk téma přesně formuluje, tak téma dostává tvar a pevné obrysy, není rozostřené nebo rozpolcené. (Pan Jan Poš, bývalý dramaturg Krátkého filmu, který mě do oboru dovedl a o němž jsem se již zmiňoval, mi vždy říkal: „Řekni mi holou větu“. A já ho studentům velmi často cituji a připomínám.)

Takže má velká snaha je práci na scénáři nepodcenit. I zde se snažím studentům nic nevnucovat, spíš kladu otázky a nabízím řešení, jak bych k tématu přistupoval já. Což samozřejmě není řešení jediné, ale může to pomoci se způsobem uvažování, s tím moc důležitým „animovaným myšlením.“

V této etapě zpravidla bývá nejvíce problémů a slepých uliček. Často na to jeden rok nestačí a studenti musí ročník rozložit. Když se nám povede tuto etapu překonat, je možno přikročit k realizaci. Ta většinou též trvá déle, než studenti odhadují. Nicméně i já, který se tímto oborem zabývám celý dospělý život, se ve svých časových odhadech dost mýlím.

18

A k tomu ještě teoretická práce. Ta je pro řadu studentů, zvyklých vyjadřovat se více obrázky než slovy, dost tvrdý a časově náročný oříšek.

Takže zkrátka třetí ročník bývá někdy podstatně delší, než jeden rok a též dost adrenalinový. A pak už přichází závěrečná zkouška a obhajoba filmu a teoretické práce, což už bývá akt spíše slavnostní.

Zde mi ještě u některých filmů z těch, které nevedu, připadne role oponenta.

Nakonec zbývá jen pográtulovat novým státem uznaným umělcům.

Magisterské studium

Magisterské studium trvá další dva roky, které opět mohou být, jako v případě bakalářů, podstatně delší než dva roky.

Do magisterského studia se dělají přijímací zkoušky, mohou se jich účastnit bakaláři z jiných filmových škol, nebo bakaláři naši. Většina našich bakalářů pokračuje v magisterském studiu, ale bereme i uchazeče zvenčí.

Zatímco bakalář by měl podle osnov především zvládat techniku animace, magistr by měl být hotový filmař. Ovšem v praxi bývají hotovými filmaři už bakaláři.

Ale studia není nikdy dost.

Tady u magistrů je má pedagogická práce podobná, jako ve třetím ročníku bakalářského studia. Konzultování filmů, jichž jsem vedoucí, od námětu a scénáře až po realizaci.

Opět totéž, ptám se, doporučuji, nevnucuji.

Při závěrečné zkoušce a obhajobě teoretické práce a magisterského filmu mi obdobně, jako při obhajobách bakalářských někdy připadne též role oponenta.

A pak už budoucí magistrzy čeká promoce a animace na celý život.

Nadstavba

Když si vzpomenu na svá studia a přemýšlím, co mě nejvíc ovlivnilo a formovalo, často to nebylo součástí „osnov“, často to nebylo ve škole a často to bylo prostřednictvím někoho, kdo nebyl mým oficiálním pedagogem.

Pan Jan Poš mi ještě než jsem šel do školy půjčoval knížky, které mi otvíraly oči.

S Jiřím Bartou jsme (tedy já a mí spolužáci) chodili do hospod, jezdili na výlety a při tom diskutovali o filmu, politice a světě vůbec.

S panem profesorem Pojarem jsem spolupracoval jako výtvarník a koukal mu při tom pod ruce.

To považuji za svou skvělou školu.

Škola není podle mého názoru ohraničena ani zdi budovy, ani tématem filmu. Další věc je kontinuita. Vždy jsem se rád dovídal, jak to chodilo v animovaném filmu, když pan profesor Pojar začínal, vzpomínky na osobnosti i „veselé příběhy“. Je to daleko živější a kontaktnější, než čerpat z knih. Ostatně některé historiky jsou nepublikovatelné. Na to vše se snažím myslet, když teď jsem v roli učitele já. Do jaké míry se mi to vede, sám nemohu posoudit.

Studentské festivaly

Důležitou součástí naší katedry jsou filmové festivaly. Ty otevírají našim studentům cestu do světa. A zde je naše katedra velmi úspěšná, studenti posbírali na světových festivalech velké množství cen.

Zmíním pro ilustraci jenom několik.

Rekordmankou je Darja Kščejeva s filmem „Dcera“, u něhož jsem napočítal neuvěřitelných šedesát čtyři cen, včetně nejlepší studentský film v Annecy, studentský Oscar i užší nominace Oscar za animovaný film.

Jan Saska získal za film „Happy end“ Českého lva za studentský film.

Jakub Kouřil obdržel tutéž cenu za film M.O.

Diana Nguyen Cam Van za film „Malá“ cenu studentské poroty na Mezinárodním filmovém festivalu studentských filmů v Montevideu.

Kateřina Karháňková za film „Plody mraků“ cenu Golden Lion – nejlepší evropský krátký film – Cinekid, Amsterdam.

Anna Podskalská za film „Rudé boty“ Nejlepší film roku, Český obzor.

A mnoho a mnoho dalších.

Absolventi

Je to s podivem, ale při pohledu nazpět na všechny naše absolventy se zdá, že i animovaným filmem je možno se užít.

Většina našich absolventů zůstala v oboru a mnozí jsou i velice úspěšní.

Zde uvedu jen několik příkladů:

Aurel Klimt (ostatně také můj soused z Malešova), autor řady loutkových filmů, realizovaných klasickou technologií,

Maria Procházková, autorka kupříkladu „Českého pexesa“,

Libor Pixa, který nyní na naší katedře učí,

Lucie Sunková, autorka skvělých kreslených filmů, vytvořených velmi obtížnou technologií malby na skle,

Denisa Grimová a Jan Bubeníček, kteří se stejně jako Aurel Klimt věnují klasické loutce. Jejich nový celovečerní film se jmenuje „Myši patří do nebe“.

A řada dalších.

Pyšně doufám, že jsem k jejich úspěchům aspoň nepatrně přispěl.

Současně mě velice těší, že animace není mrtvý žánr, naopak mnoho mladých a talentovaných lidí se mu hodlá stále věnovat.

Závěr

Závěrem chci říci, že je mi ctí a potěšením učit na naší katedře. Slovem „učit“ nemyslím pohyb informací jedním směrem, tedy ode mne ke studentům. Spousta informací proudí i opačným směrem, je to pro mě skvělá a neocenitelná zpětná vazba. Doufám, že to tak berou i naši studenti.

20

V tomto textu jsem určitě na mnoho věcí zapomněl, ale mám ve svých „archivech“ dost velký nepořádek, což je velmi slabé slovo. Ale hlavní věci, jimiž jsem se zabýval a stále zabývám, jsem zmínil.

A na úplný závěr budu opět volně citovat, co řekl Gene Deitch našim studentům jako radu do života: „Je dobré mít Oscara, ale úplně stačí jen jeden.“

